

Anotacions a la Lepidopterologia ibèrica

per

Ignasi de SAGARRA

I

Algunes formes dignes d'esment**Raywardia telicanus**, Lang. rassa **tetrica**, nova rassa.

Amb el nombrós material reunit de Catalunya hem esmentat com a distintiu racial, sa coloració, molt fosca, tant en l'anvers com al revers de les ales, prenent per tipus de comparació la rassa típica del Mitjorn de França que és idèntica a la forma que tenim també procedent d'Itàlia.

Tipus de St. Pere de Vilamajor, (en la Col. del Museu de Cièn. Nat. de Barcelona).

Argynnis aglaja, L. rassa **mirabilis**, nova rassa.

La rassa de Orihuela del Tremedal que creïem digna de especial menció, per la sèrie que hem vist, es caracteritza per ses grans dimensions éssent exuberant també sa coloració. Es característica d'aquesta forma la variabilitat individual que ofereix.

Tipus de Orihuela del Tremedal (Aragó) (en la Col. Mus. Cièn. Nat. de Barcelona.)

II

Melanargia russiae, Esp. rassa **peninsulae**, nov. rassa.

La *M. russiae*, Esp. no sovinjeja com ses congèneres i apart de sa localització, és de costums francament rupícoles. Aquest seguit de factors han motivat, per part nostra, un retràs en fer la coneixença de les diverses colònies que tenim d'aquest lepidòpter. Quan en 1916 publicàvem la *M. japygia catalonica*, Sag., que és la rassa més melanítica que coneixem de la península, establirem ses característiques pel contrast amb la rassa del altiplà de Castella, tramesa com a var. *cleanthe*, de BOISDUVAL, per l'entomòleg AURELIÀ VÁZQUEZ, bon coneixedor de la fauna centro-ibèrica. El material era avalat encara per l'autoritat de STAUDINGER, qui feu conèixer a Europa, tant l'insecte perfet com sa larva.

Després d'aquella avinentesa hem parlat dugues vegades més de *M. russiae*. L'una en «*Documents per l'estudi de la variació de Lepidòpters catalans*» (1), en comentar l'aberració *pseudolucasi*, Weiss, referida a la nostra *catalonica*, i en tractar d'una possible hibridació de *russiae* × *lachesis*. Hem augmentat l'iconografia d'aquest lepidòpter amb la representació

dels morfes *pseudolucasi*, Weiss; l'híbrid en qüestió, i un exemplar de la forma que vola als Ports de Tortosa, que és precisament la forma que trobà WEISS a Albarracín i QUERCI a Orihuela del Tremedal (Aragó). Per insuficiència de material ens limitàrem primerament a presentar el morfe dels Ports, com a rassa nova i després, amb l'abundós material de la exploració QUERCI, l'hem descrit com a *M. russiae*, Esp. rassa *aragonica*, Sag. en «*Formes noves de lepidòpters ibèrics*» (2).

En cada cas hem mantingut el criteri de que la rassa del altiplà de Castella corresponia a la *cleanthe*, B., criteri que hem trobat en tots els textos, tramès dels uns als altres des de MILLIÈRE ençà, excepte una alusió molt atinada que hom troba en els textos de OBERTHÜR (3).

L'estudi però, del text i figures originals de BOISDUVAL, i la anotació aludida, ens han fet modificar radicalment el nostre criteri, tal com exposarem breument i amb tota sinceritat, perquè comporta la rectificació dels molts textos al·ludits i al ensems, vindica la raça centro-peninsular.

* * *

En 1832 BOISDUVAL descriu en els «*Icones historique des Lépidoptères d'Europe nouveaux o peu connus*», Vol. I, pág. 139, l'*Arge cleanthe* amb la següent diagnosi «*Alis rotundatis, subdentatis albis, nigro maculatis basiobscuris; anticis linea cellulari arcuata, Utrique dentata, ocelloque apicali caeco modo unico modo gemino; posticis supra ocellis quinque (in mare interiecto puncto nigro), subtus caerulescente pupillatis*».

... «Il a été découvert pour M. Honnorat dans le département des Basses-Alpes, ou il a été retrouvé depuis assez abondamment par M. M. Rippert et Donzel».

De la diagnosi i de la iconografia original (Làm. 26, figs. 1 a 3, Op. cit.) feta amb una precisió suficient per reconèixer les característiques racials, hom deduirà que la nova *cleanthe* de BOISDUVAL, dels Baixos-Alps, és una raça de tall d'ales arrodonit, particularment a l'àpex de les anteriors, i d'aspecte melanític, condicions ben oposades a la forma centro-ibèrica.

En 1865 P. MILLIÈRE en «*Iconographie et description de Chenilles et Lépidoptères inédits*», descriu els primers estats de l'*Arge clotho* Hb. (var. *cleanthe*) Bdv., i en parlar vaguement del insecte perfect, cita les dades de BOISDUVAL referent a la localitat clàssica, però afegeix la Lozère a França i a més Espanya, Portugal i Sicília. L'iconografia és excel·lent com la del autor de la forma, superada per la tècnica d'execució, però l'insecte representat és tot un altre. Hom veurà la reproducció fidelíssima de la raça de Castella, amb les ales clares i l'àpex afuat Encara que manca la anotació de la localitat d'on prové, explícitament confessa que les erugues li foren comunicades per STAUDINGER qui las trobà, el primer a Espanya. Tant les erugues com el material obtingut després de l'evolució, per com-

pletar l'íconografia, són doncs de procedència espanyola. Lo que resulta menys explicable és com aquest autor sagacíssim i el mateix STAUDINGER restaren confosos davant de dugues races tant diferents denominant-les amb un mot comú.

STAUDINGER en la segona edició de son Catàleg (4), en 1871, dóna la diagnosi de *cleanthe* B., així mateix: (*paullo major nigricans, fere eadem cum praec; vix nom. conservandum*)... *Gal. merid. or.; Hisp. centr.* En la terça edició (5), del 1901, canvia radicalment la diagnosi per la mateixa *cleanthe*, B. «*saepius minor, albidior, vix nominanda*»... *Gal. merid. or.; Hisp. centr.*

La causa d'això serà, sens dubte, que l'autor utilitzà en la segona edició el text original en fer la sintetització de caràcters, mentre que en la tercera concretà les característiques que observà en material procedent d'Espanya. L'ària de dispersió que dóna STAUDINGER segueix essent desde la barreja de MILLIÈRE el motiu principal de la confusió que han sofert tot els autors posteriors copiant-se mutuament l'equivoc fins arribar a OBERTHÜR (6) que orienta la qüestió amb son bon criteri, prescindint dels textos, guiat solament per la comparació directa del material d'estudi. Diu així:

«En Espagne, on trouve a Aibarracín, a l'Escorial et a la Granja une forme de *Japygia* assez spéciale, surtout a l'Escorial, ou elle es très clare et analogue a la forme de *Lachesis*, dans les mêmes lieux,... j'a seulement 5 exemplaires de la forme espagnole, et c'est tout à fait insuffisant pour pouvoir en disserter».

Després de ço que hem exposat, donem un resum dels diferents morfes occidentals de *M. russiae*, Esp. que coneixem.

M. russiae, Esp. rassa *cleanthe*, B.

(DIAGNOSI en *Icones*, p. 139; ICONOGRAFIA, op. cit., Lám. 26, fig. 1 a 3.) . . .

Baixos-Alps. (Entre Digne i el Coll de Lure, segons OBERTHÜR.

M. russiae, Esp. rassa *peninsulae*, Sag.

Es la rassa confosa fins avui amb l'anterior, que's caracteritza, pel tall d'ales allargat amb l'àpex de les anteriors afuat. Aquesta forma clara, té la color negra molt ben delimitada. En l'anvers de les ales posteriors els ocel·los es destaquen sobre el fons clar. Les llunes marginals de les quatre ales, grosses. ICONOGRAFIA: Les figs. 1 a 3 de la lám. 62 dels *Icones* de P. MILLIÈRE . . .

Espanya central; Escorial (loc. class.)

M. russiae, Esp. rassa *aragonensis* Sag.

DIAGNOSI refeta (per canvi del concepte

comparatiu) del But. Inst. Cat. Hist. Nat. any 1924, p. 198: difereix de *peninsulae*, Sag. pels ocel·los del anvers de les ales posteriors que en lloc d'ésser ben delimitats resten confosos per una veladura fosca. Les llunes marginals no assoleixen tanta extensió.

ICONOGRAFIA: Lám. 3, dels *Documents per l'estudi de la variació dels lepidòpters catalans*.

(La rassa del altiplà aragonès mostra, en la majoria d'exemplars, un mat de senrotllo del pigment negre).

Melanargia rusiae Esp. rassa *catalonica* Sag.

DIAGNOSI: en But. Inst. Cat. d'Hist. Nat. Abril 1916.; ICONOGRAFIA *ibid.*, fig. 1 i 2 . (Es la rassa més melanítica de Ibèria)

Melanargia russiae Esp. rassa *catalonica*, Sag. ab. *pseudolucasi* Weiss.

DIAGNOSI: en "*Contribució al coneixement de la fauna lepidopterològica d'Aragó*" de WEISS (7) p. ICONOGRAFIA: *Documents per l'estudi de la variació dels lepidòpters catalans*" de Sagarra, lám. III, figs. 3 i 4

Melanargia russiae Esp. rassa *centralis*, n. rassa?

Fem esment d'aquesta forma en "*Documents per l'estudi de la variació dels lepidòpters catalans*, per insuficiència de material no podem fixar ben bé quin posició deu ocupar en nostra fauna .

Melanargia russiae Esp. \times *M. lachesis* Hb.

DIAGNOSI: en *Documents per l'estudi de la variació dels Lepidòpters catalans*" de Sagarra. ICONOGRAFIA: *ibid.*, lám. III, figs. 5 i 6

Orihuela del Tremedal (loc. class.) Albarracín, i serres de la Catalunya transibèrica (d'on prové l'exemplar iconografiat)

Fart oriental del besant català del Pireneu i Serres mitjanes de la part oriental catalana (Puigscalme i Cabrera).

Vall d'Ordessa (Aragó).

Noguera-Pallaresa, Vall d'Arán.

Ports de Tortosa.

Anotacions complementàries d'algunes citacions bibliogràfiques fetes en el present treball.

- (1) I. SAGARRA — Documents per l'estudi de la variació dels lepidòpters catalans; Trabajos del Museo de Ciencias Naturales de Barcelona, vol. XI, n.º 1.— Barcelona, 1924.
 - (2) I. SAGARRA — Noves formes de Lepidòpters ibèrics; Butll. Inst. Cat. d'Hist. Nat., 2.ª Sèrie, vol. IV. pàgs. 198 a 204.—Barcelona, 1924.
 - (3) (6) Ch. OBERTHÜR—Études de Lépidoptérologie comparée, tascicula III.—Rennes, 1909.
 - (4) O. STAUDINGER et M. WOCKE— Catalogue on énumération méthodique des Lépidoptères qui habitent le territoire de la faune Européenne — Dresde, 1871.
 - (5) O. STAUDINGER et H. REBEL — Catalog der Lepidopteren des palaearctischen Faunengebietetes — Berlin, 1901.
 - (7) A. WEISS — Contribució al coneixement de la fauna lepidopterològica d'Aragó; Treballs del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, vol. IV, núm, 2.— Barcelona, 1920.
-